

O evoluciji popoldanskih politikov

Ena izmed nesreč, ki jih je povzročila oktobrska revolucija, je ta, da so si znanstveno in teoretsko legitimacijo pridobili (beri: prisvojili) vsi komunistični politiki, ergo partijski uradniki, od Lenina naprej, ki so to želeli. Nekateri (novejši) so se za vsak primer tudi formalno okitili z naslovi, drugi, predvsem tisti starejšega kova, pa jih (menda zavoljo ideala skromnosti) niti niso potrebovali. Dovolj je bilo biti »nekdo« v komunistični partiji na oblasti, pa je bila vsaka misel, ki jo je tak človek izrekel, tudi najbolj bedasta in spačena, »naravno vrednejša« in pravilnejša od vsakega znanstvenega pogleda. Takrat se je pravzaprav začelo to nasilje, specifično za socialistične družbe; nasilje uradniške misli kot dela komunistične politike nad znanostjo – še posebej nad družbeno znanostjo.

Katere so različne možnosti takšnega nasilja in kakšne so njegove posledice, smo čutili in lahko še vedno občutimo na lastni koži. Kljub temu pa sem bil med tistimi, ki smo menili, da je čas partijske palice in »naduma« v glavnem za nami (vseeno katerega: kominternovskega, unitarističnega, republiškega, medrepubliškega). Vendar se je to moje prepričanje precej omajalo, ko sem prebral »Teorijo in prakso« številka 1/2, leto 1990, ki je objavila moj prispevek, napisan že dolgo prej, ob njem pa, glej čudo, kar v isti številki dialoška »znanstvena« reakcija v naglici demokratsko transformiranega nacional-komunista-marksologa Milana Balažica, v vlogi osrednjega partijskega pisarja-»redarja«.

Težko je ne zamisliti se nad takšno fantastično hitrostjo reagiranja, ki potrjuje, da so nepredvidljiva pota Gospodova, pota rokopisov pa tudi Milan Balažic namreč ni niti član redakcije niti recenzent in je zato vprašljivo, kako je moj neobjavljeni rokopis prišel do njega; prav gotovo pa bi bilo vse skupaj manj groteskno, če bi reagiral, kakor zahtevajo navade v svetu znanosti, šele po objavi mojega teksta, torej v prvi naslednji številki časopisa. Vendar pa ta pravila znanstvenega sveta ne veljajo za »tovariše teoretike iz Komiteja«.

Razen tega je že na prvi pogled čudno tudi, da Milan Balažic v tem svojem »polemičnem besedilu« – ki je napisano v stari maniri partijskih aparatčikov, saj le z novo obliko »naravno« pretendira na status »teoretskega dela« – v glavnem sploh ne polemizira s pravimi tezami mojega teksta, ampak s »srbsko politiko«, s čimer se očitno poskuša, pa če na še tako nekorekten način, v svojem političnem krogu še utrditi kot »strokovni borec« za slovensko svobodo in reformo: neusmiljene dnevno-politične vojne, v kateri se že dalj časa bijeta srbsko in slovensko vodstvo s svojimi medijskimi in znanstvenimi trabanti vred, se ne udeležuje samo kot partijski uradnik – dopoldne, ampak tudi na »teoretskem področju« – popoldne. Da v tej vojni nisem sodeloval, niti ni bilo pomembno.

Skoraj ni dvoma, da je Milan Balažic skušal izkoristiti moj članek, ko ga je označil za moje aktualno stališče (napisal pa sem ga že davno) tako, da bi dokazal, da je on v današnjem času res budni Kerber in preverjeni komunistični reformator »slovenskega tipa« z izostrenim refleksom, ki se sproži »takoj« in maha s svojim »teoretskim« orožjem. Smešno. Izmed vseh odličnih slovenskih teoretikov je samo uradniku (ampak partijskemu, ti pa najboljše vidiš, mar ne?) v mojem članku uspelo najti grožnjo Sloveniji. Zato se je odločil, da bo On (če so že slovenski znanstveniki menda nedorasli takšnemu podvigu) pričel s teoretskim bojem »na

življenje in smrt«. Zgodovina Kominterne (ki jo deklarativno zavrača, praktično pa obnavlja) ga je dobro podučila, kako »originalen in moder« štos je to in kako dobro se da politično vnovčiti.

Izhajal je iz dveh »samoumevnih predpostavk«: da sem »miloševičev« in mitingaški Srb. Na njegovo žalost pa se ti dve predpostavki ne prilegata vsakomur, komur ju prilepijo, ter tako dokazujeta ali Balažičovo neinformiranost ali pa bahavost in površnost partijskega uradnika – »teoretika v prostem času«, ki mu resnica ni pomembnejša od cilja. Že to, kakor tudi vrsta etiket in žalitev, tudi osebnih (čeprav z navidezno ograditvijo), močno spominja na pretekle »zgodovinske« trenutke, »preokrete« in »dialoge« stalinsko uglašeni demokratizacij socialističnega partijskega in sploh političnega življenja, ko so si vsi, ki so pledirali na specifično komunistično titulo »uradnih nosilcev napredka«, prizadevali, da bi le-to, prav kakor Balažič, pridobili s čimhitrejšim formalnim odrekanjem lastnih zablod; seveda ne tako, da bi koga spomnili nanje, ampak tako, da so brutalno napadali vse, ki se po njihovem mnenju niso pravočasno »prestrojili«, in ne le v njihovem lastnem, marveč tudi v »tujem« okolju, kar je bila vedno lažja naloga, primerna za bolj leno dogmatsko pamet napadalca. Bolj ko je bil napad iracionalen in divji, bolj očitien je bil dokaz o progresivnosti napadalca, njegov obstanek ali vzpon po birokratski lestvici pa je bil bolj gotov. Tako se je izoblikoval fenomen: v komunističnih partijah so se nenehno rojevali novi in »večji demokrati«, partije pa so kljub temu in prav zato tonile vse globlje in globlje v brezperspektivnost in sedanjo temo. Seveda pa ne samo zaradi njih.

Ker je bila pri tem teoretska podkovanost popolnoma nepomembna, saj je pomanjkanje znanja nadomeščalo poudarjanje zvestobe aktualni politični »liniji«, se ne smemo čuditi, da je tudi v Balažičevem pisanju ni. Nekaj lakonizma in veliko slabo zakritega boljševizma je vse, kar je znal pokazati. Zato je v njegovem tekstu toliko bombastičnih besed: obtožb na račun »antibirokratske« (ve se – srbske) revolucije, cenениh iluzij o Vodji (seveda spet ne o slovenskem »papežu«), in še veliko drugega, česar nima smisla naštevati in o čemer v svojem članku sploh nisem pisal. Po vsebini in tudi po, resda nekoliko moderniziranem, a zlahka prepoznavnem partijskem besednjaku, se tako jasno potrjuje obstoj boljševiske samoidealizacije lastnega mišljenjskega modela in sicer prek absolutizirane pozitivnosti sprememb v »novuum progressa«; tokrat z reformo in obvezno komparacijo med »ideološko napačno« in »njihovo« potjo in modelom, a ne brez samoidealizacije in prepričanja o lastnem reformizmu. Tako je postavljena tudi glavna os Balažičevega pisanja: Srbi so samo za revolucijo – torej za preteklost, Slovenci pa za reformo – torej za prihodnost. Potemtakem gre za »mi« in (ali) »oni«. Kakšna nostalgična stalinska floskula je v teh, navidez tako reformiranih komunističnih glavah in demokratičnih časih!

Kar pa zadeva moj pogled na ta »problem« (sam se z njim sicer nisem ukvarjal, ampak, ker se je že Balažič!) lahko mirno rečen naslednje: v primerjavi z Milanom Balažičem sam nikoli nisem imel nikakršnega vodje, nisem pripadal partijskim strujam in vrhuškam, tudi nisem nikoli ničesar profitiral od njih, zato nimam nobenega razloga, da ne bi skušal objektivno ugotoviti, da (po mojem mnenju) noben poskus in model reformiranja jugoslovanskih republiških komunističnih partij, od slovenske do srbske, zaenkrat niti konceptualno niti zgodovinsko ne zadovoljuje reformnih potreb, pa tudi v praksi ni dovolj uspešen. Za zdaj to dovolj jasno potrjujejo rezultati opravljenih volitev, pa tudi tiste, ki nas še čakajo, bodo imele verjetno podobne rezultate. Čeprav so bili komunisti zelo (samo)zadovoljni z »demokratično obleko«, ki so si jo sami ukrojili in si jo v naglici oblekli, nato pa jo po svoji

navadi namenili vsej družbi, so gladko izgubili oblast. Pozabili so, da »obleka ne naredi človeka« in da bi bilo treba spremeniti nedemokratsko dušo komunističnih partij. V globlja razmišljanja se ne bom spuščal, saj bi to morali za domačo nalogo opraviti za to plačani partijski uradniki, namesto da se popoldne igrajo s teorijo.

Kar pa se tiče vprašanja o upravičenosti smisla in namena političnega dialoga, ki ga je Milan Balažič vzpostavil z menoj, je potrebnih vsaj nekaj odgovorov:

Prvič, ali je vedel, da »aktualno polemizira« s tekstom, ki sem ga napisal precej pred za Balažica tako pomembno »antibirokratsko revolucijo« in s tekstom, ki je razen tega zelo zelo dolgo ležal v redakciji »Teorije in prakse«? Drugič, ali se mu ne zdi čudno – nekaterim slovenskim (da, slovenskim!) bralcem »Teorije in prakse« se namreč že zdi – da je moj tekst objavljen šele sedaj, ko je že precej neaktualen, skupaj z že pripravljenim odgovorom Milana Balažica, in sicer brez poprejšnjega obvestila avtorju, da bi ta, če ima kakšne pripombe, lahko korigiral svoj tekst; to je sicer dobra navada dobrih redakcij. Ali pa nemara dnevno-politično nasilje nad znanostjo čez noč prinaša tudi nove navade? Tako pa je videti, čeprav morda v resnici le ni tako, da je vse precej prozorno skonstruirano za dnevno-politične namene obračunavanja s Srbijo v trenutku, ko je nekdo potreboval politične točke. Kako cenena formula birokratskega napredovanja: da bi dokazal, da si demokrat, obtoži nekoga, da ni – ne glede na to, da je nemara večji demokrat in manjši boljševik od tebe (oznake boljševik ne uporabljam kot psovko, rad bi le označil zgodovinsko preživet in izčrpan način mišljenja in delovanja).

Kar zadeva moj članek sem dovolj pošten, da priznam, da bi lahko danes – kljub temu, da je v času, ko je nastal, morda pomenil določen premik – v njem marsikaj popravil, če bi seveda imel priložnost za to. V demokratični družbi imajo vsi pravico do evolucije ali pa Vi mislite, da je drugače? Naj vas spomnim, kako je o tem razmišljal Stalin: samo nekaterim gre ta pravica.

Kako pa bi bilo, Milan Balažič, če bi jaz vzel katerega od vaših starejših spisov, ki ga danes nemara ne bi hoteli objaviti kot »nove ideje«, vsaj v nekorigirani obliki ne (kar velja pač za vse, ki kdaj kaj napišemo), potem pa bi iz današnjih »političnih pozicij in perspektiv« v njem iskal pomanjkljivosti, ne da bi bralce opozoril na to, kdaj je tekst nastal? Ali se vam zdi nekorektno in nevišeško »polemizirati« s katerikoli tekstom o idealnosti delegatskega sistema, potrebi dogovorne ekonomije in podobno, ne da bi o tem povedali, da to ni avtorjevo aktualno stališče? Nepravilen vtis dela v našo korist in v škodo drugih. Lahko pa bi se kdo vprašal tudi, zakaj se kritika ni pojavila takrat, ko so to hvalili. Saj tako bi se mogel tudi jaz zlahka »potrditi« v svojem okólju kot »borec za napredek in demokracijo«? Nacionalnega profila, se razume; prav kakor Vi. Kar preveč enostavno, ali ne?

Ali se vam ne zdi, da je čas, da se socialistična politika končno umakne s pleč znanosti in da jo neha uporabljati za svoja politična podtikanja in obračune med našimi apokaliptičnimi jezdecji? Zato postavljam vprašanje: čemu služijo še danes socrealistični prispevki politične birokracije v časopisih teoretskega profila? Ali ne bi bilo, Milan Balažič, za vašo politično kariero pametneje, če bi vzpostavili »diskurz« z nekom, ki vam je po meri, torej s kakšnim dnevno-politično angažiranim partnerjem – iz »Politike Ekspres«, na primer? Tudi odmev bi bil večji! Ali pa ste ocenili, da se bo nabralo več političnih točk, če boste kot slovenski partijski uradnik napadli nekoga iz znanstvenih krogov, srbskih seveda? Saj to je stara stalinska zgodba o premoči Partije nad znanostjo, le da je preoblečena v nacionalna oblačila videti še bolj uboga in razcapana.

Komu pa je sploh potrebna (razen seveda dnevni politiki, pa še to ne več vsaki) Balažiceva stalinska tehnika črno-belega razmišljanja, ki je ne more prekriti niti

debelplast navideznega »univerzitetnega diskurza« (poslušajte, Balažič, Lacan je enako kot Miloš Obilić teoretsko neuporaben v današnjih obračunih med slovenskimi in srbskimi političnimi strukturami). Iz Vašega besedila se vidi, da za vas obstaja ena sama definicija revolucije (samo vi veste, čigava!), v resnici pa je teh definicij skoraj toliko, kot je njihovih avtorjev; očitno je, da tudi ne menite, da kontrarevolucija ni nekakšen »konec revolucije« in da je lahko v praksi tudi pozitivna kot vrnitev k zgodovinsko neizživetemu, za družbo pa morda koristnemu neposnemljivemu eksperimentu; ne vidite, da revolucije nisem označil kot nekaj, kar je absolutno čisto, sveto, sestavljeno iz izključno pozitivnih momentov družbenega gibanja. Vse to, pa tudi druge reči, me silijo k sklepu, da je »teoretičnost« Vašega teksta na ravni dijakov kumrovške politične šole, in da je blizu teoretskemu znanju komunističnih »delavcev-politikov«, ki so, medtem ko so gradili svoje politične kariere, zlahka diplomirali še na fakultetah družbenih ved, nato pa še doktorirali; kar, žal, niti v njih samih niti pri drugih ni prispevalo k vtisu o kakovosti teh fakultet, razen tega pa je pogosto porajalo ali krepilo stalinsko prepričanje, da mora politika dominirati nad znanostjo. Ker pa znanost pomeni tudi poštenost – čemu (razen političnemu uspehu) lahko sploh služijo svojevoljno pripisovanje izrazov in idej, ki jih sploh nisem zapisal, kopičenje premočnih besed v skojevskem besedilu Milana Balažiča (»Srboslavija«, »narod – ovce«, »Slovenija – Kosovo«, »despotov vezir«, »mitingaška bomba, ki je vrgla v zrak vso Jugoslavijo«) in obtožba, da bi jaz, v primerjavi z Vodjo, postrelil 500 in ne 1000 ljudi? Katerih? Dragi slovenski bralci, saj se ve – Slovencev. Čemu paranoja in pripisovanja nacionalizma in klavskih nagonov, če to nima nobene zveze niti z mojim tekstom niti z mojim družbeno-političnim udejstvovanjem niti z mojimi človeškimi prepričanji? Na žalost imamo tudi v Beogradu takšne »junake«, ki so, tako kot Balažič, zadolženi za produkcijo sovražnikov in za reševanje pred »slovenskimi morilci«. Ali ni prav to indikator, da je bil tekst Milana Balažiča primernejši za politični bilten ali spolitizirani dnevni tisk kakor za »Teorijo in prakso«? Le zakaj se Balažič tako navdušuje nad razpadanjem Jugoslavije, ko pa to nima z mojim pisanjem nobene zveze? Odkod njegove obtožbe, da sem za enopartijski sistem? Jaz sem zagovarjal pluralizem že takrat, ko je bila to pri nas še prepovedana beseda, kar vedo vsaj nekateri člani Redakcije!

Pripombe k objavi mojega teksta so naslednje: manjka opomba, v kateri sem citiral Blocha, kar lahko prispeva k vtisu, ki ga je želel ustvariti Balažič. Nadalje, zakaj so tuje besede, ki jih vsebuje moj spis, tako prizadevno prevedene v slovenščino, ko pa so sicer v teoretskem komuniciranju povsem običajne? Ali zato, da bi Balažič lažje napadal ali da bi bolje razumel moj tekst? Prevod besede reiteracija z »znovič ponavljajočega se nazadovanja« ne ustreza pomenu tega pojma in je zelo dobeseden. Po tej logiki bi tudi besedo revolucija lahko prevedli kot »kotaljenje nazaj«. Hkrati se tako odpira vprašanje, zakaj v imenu čistosti slovenskega jezika niso v slovenščino prevedeni tudi tuji izrazi, ki jih je uporabljal Milan Balažič (besedo netransparentnost, na primer, je veliko lažje prevesti kot besedo reiteracija)? Ali zato, da bi bil Balažičev tekst videti bolj »znanstven«? Kaj počnejo v njegovem spisu neslovenske besede, kakršna je, na primer, veščak? (Balažič, kaj pa, če sem jaz »bolj čist in večji Slovenec« od Vas?) Nazadnje naj spomnim tako Balažiča kot Redakcijo: za objavljeni tekst so me zaprosili (še danes mislim, da z dobrimi nameni) davno, preden so se začele polemike med Srbijo in Slovenijo. Znano je, da sem tedaj in kasneje (tudi v intervjuju, ki sem ga dal »Vjesniku« 7. 1. 1990, denimo) javno opozarjal na to, da se termini revolucija in kontrarevolucija v Srbiji prevečkrat uporabljata neustrezno in da v Sloveniji in Hrvaški to povzročata

nelagodje, ki se bo stopnjevalo do popolnega zavračanja obeh terminov v teh okoljih; po volji politike in v imenu znanosti, da bi se tudi na ta način distancirali od »srbskega revolucionizma«. Čemu torej prepozno hitenje, Balažic? Saj tega še vsi antimarksisti niso storili. Najbrž niso imeli nacionalnega razloga za to.

Ker ostajam vedno pripravljen na znanstveno sodelovanje in ker verjamem, da gre morda prej za nesporazum kot za slabe namene, popolnoma razumem Balažicevo potrebo, da bi iz socrealističnega politologa prerasel v demokrata. Vsaj predpostavka antropološkega optimizma, če ne tudi predpostavka demokracije, pa mora biti, da imajo vsi pravico do evolucije. Ali pa?